

СУЧАСНИЙ СТАН БУХГАЛТЕРСЬКОГО ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ФОНДУ, БУХГАЛТЕРСЬКА ТЕРМІНОСИСТЕМА В СУЧАСНИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Семенишена Наталія

к.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський

ДЕФІНІЦІЯ ПОНЯТТЯ «БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК» В СУЧАСНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Будь-яка практична діяльність ґрунтується на теорії. Таке твердження особливо актуальне для інтелектуальних систем функціонування суспільства, до яких, зокрема, належить і система бухгалтерського обліку.

Загальновідомо, що кожна наукова теорія володіє, застосовує та розвиває свій власний понятійно-категоріальний апарат. Понятійно-категоріальний апарат вбирає в себе як поняття, вироблені в процесі виникнення і розвитку даної науки, так і поняття інших (особливо близьких) наукових дисциплін. Це відноситься і до бухгалтерського обліку. Водночас, використовуючи поняття споріднених наукових дисциплін, кожна окрема наука надає їм своєрідність, певну специфіку у відповідності до змісту свого об'єкта і предмета.

Необхідність у мовній репрезентації того чи іншого поняття, яка сприяє ефективному функціонуванню мови в такій предметній сфері наукового знання, як теорія обліку, виникає у зв'язку з постійним оновленням референтного простору і говорить про те, що на сьогодні нагально необхідним є надання серйозної уваги розвитку термінологічної культури і підвищенню професійної комунікативної компетентності фахівців з обліку.

На сьогоднішній день терміноутворюючі процеси набули глобального розмаху, оскільки відбувається постійний міжнародний обмін термінами. Абсолютно очевидним є той факт, що бухгалтерський облік, зокрема, його терміносистема, як і політика, і ідеологія, не знає національних кордонів. Облікові категорії, поняття, терміни, технології експортуються та імпортуються, що доводить схожість існуючих систем обліку в різних країнах.

Водночас, попри суспільне визнання ролі і значення бухгалтерського обліку, як інформатора управлінської системи, досі не відпрацьовано єдиного наукового підходу щодо самої дефініції поняття «бухгалтерський облік».

Проведені автором дослідження вказують на ряд проблем, що існують як в сучасних наукових дослідженнях, так і пов'язаних з застосуванням вищенаведеного поняття в практичній діяльності.

Проблеми, загалом, можна згрупувати у дві групи:

1. Проблеми, пов'язані зі слововживанням поняття «бухгалтерський облік» як лексичної одиниці;

2. Проблеми, пов'язані з репрезентативною (номінативною) функцією поняття «бухгалтерський облік» як лексичної одиниці.

Так, при розгляді проблем першої групи, слід відзначити, що в науковій літературі існує підхід щодо :

➤ відмови від самого поняття «бухгалтерський облік» (пропонується не вживати слово «бухгалтерський») [1, с. 19–20].

З приводу генезису та розвитку поняття «бухгалтерський облік» представляють інтерес дослідження видатного російського вченого Соколова Я.В., котрий зауважував, що «..всі ... науки російською мовою представлені іменниками жіночого роду .., за аналогією наша наука повинна була б називатися «бухгалтерія», але її з кінця тридцятих років ХХ ст. стали іменувати вітчизняним словом, іменником чоловічого роду «облік», надавши йому прикметник «бухгалтерський». Оглядаючи історію назви, можна дійти висновку: кращим було найперше – бухгалтерія, воно пов'язане з традицією, добре звучить..., абсолютно зрозуміле всім і last but not lest – жіночого роду, що дозволяє включити бухгалтерію в ряд великих наук. Слова «рахівництво» і «рахунковедення» – середнього роду, «облік» – чоловічого і це як би применшує її (науки) значимість [2, с.9–10].

➤ заміни поняття «бухгалтерський облік» лексичними одиницями іноземного походження та імплементація іноземних термінів у вітчизняну облікову терміносистему (еккаунтинг, еккаунтологія, айфарезінг, контролінг, реінжиніринг, аутсорсінг). З цього приводу досить дотепно писав Я.В. Соколов в своїх працях «Бухгалтерський облік – весела наука» та «Айфарез: нове слово і нова справа» [3, с. 492–493].

З приводу запозичень та імплементації іншомовних термінів вважаємо за доцільне зауважити, що заміна будь-якого поняття, терміна, категорії чи імплементація іншомовних термінів у вітчизняний термінологічний фонд завжди буде пов'язана з надскладною проблемою – перекладом наукових текстів, при цьому обов'язково виникне проблема передачі вихідного змісту за допомогою іншої терміносистеми.

З нашого огляду, терміносистема мови перекладу є принципово неповторною (як і лексична система в цілому), оскільки пояснюється наступними причинами :

– терміносистема є частиною лексичної системи національної (підкр. авт.) мови, отже, вона тією чи іншою мірою відображує його національно-культурну специфіку;

– терміносистема відображує предметно-понятійну галузь знань конкретної предметної сфери, яка також відрізняється в різних культурах;

– терміносистема завжди динамічна, вона постійно змінюється як у системних відносинах між одиницями, так і відносно сутності окремої термінологічної одиниці.

Щодо другої групи проблем проведені дослідження дали змогу виділити дефініції поняття «бухгалтерський облік», що розглядаються у науковій літературі:

– Бухгалтерський облік – це мистецтво;

- Бухгалтерський облік – це процес;
- Бухгалтерський облік – це система;
- Бухгалтерський облік – це інформаційна система;
- Бухгалтерський облік – це модель;
- Бухгалтерський облік – це діяльність;
- Бухгалтерський облік – це спосіб.

Вітчизняні та зарубіжні вчені бухгалтерський облік здебільшого розглядають як елемент інформаційної системи, яка перетворює первинні дані, зафіксовані в документах, в продукт та інтерпретує всю базу інформаційного потоку, що надають різні системи для управління.

Під загальним знаменником систематизації наукових поглядів та законодавства про бухгалтерський облік зарубіжних країн та країн СНД щодо дефініції поняття «бухгалтерський облік» можна дійти наступних висновків:

- визначення бухгалтерського обліку згідно із ст. 1 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» не повною мірою відображує економічну та юридичну сутність цього поняття;
- більшою мірою в наукових джерелах дослідження сутності та дефініція поняття «бухгалтерський облік» даються з позицій процесно-системного підходу;
- при дослідженні категоріального апарату облікової терміносистеми загалом, та поняття «бухгалтерський облік», зокрема, в наукових дослідженнях присутній фрагментарний характер та відсутній міждисциплінарний підхід.

З огляду на вищевикладене та на підставі проведених досліджень, вважаємо доцільним розширити сучасне бачення та розуміння такої багатоаспектної категорії, як «бухгалтерський облік».

На нашу думку, бухгалтерський облік на сьогодні розвивається під впливом однієї з найпотужніших економічних теорій – інституційної теорії.

Незважаючи на велику кількість вітчизняних публікацій, присвячених технічним та методичним аспектам обліку, наукових праць, присвячених його інституціональним аспектам, на жаль, поки що мало.

Розвиваючи основи інституційної теорії бухгалтерського обліку, В.М.Жук запропонував розглядати бухгалтерський облік як «інститут із соціально-економічного середовища, котрий забезпечує порозуміння та керованість у цьому середовищі»; «інститут трансформації за допомогою специфічних методів, підходів (формальна складова інституту) і професійних суджень (неформальна складова інституту) фактів господарського життя»; інститут, який в сукупності формують «складові (інституту) його інституційного забезпечення» [4, с. 17, 19].

Погоджуючись з трактуванням автора щодо дефініції поняття бухгалтерського обліку як інституту, відзначимо, що обліку в сучасних реаліях мінливості інституційного середовища притаманні також всі властивості інституційного ділового дискурсу : як ознаки різних його типів, так і структурні компоненти.

Висхідним в пропонованій нами концепції бухгалтерського дискурсу як різновиду інституційного ділового лежить положення про те, що дискурс - це владний ресурс, що являє собою систему способів позначення, інтерпретацій, оцінок, позиціонування та ідентифікації суспільних суб'єктів, відносин і об'єктів

реальності, які закріплюються і легітимуються соціальними інститутами.

Наприклад, мета бухгалтерського дискурсу – систематизація та узагальнення інформації задля а) визначення результативності діяльності інституційної одиниці, б) поінформовування; в) встановлення взаємовигідних ділових відносин між учасниками інституційного дискурсу і т.д. Основними учасниками інституційного дискурсу є представники певного інституту і люди, які звертаються до них. Норми бухгалтерського інституційного дискурсу відображають етнічні цінності соціуму в цілому та цінності певної суспільної групи, що утворює інститут.

Дефініції бухгалтерського обліку як інституту та різновиду інституційного ділового дискурсу збагачують і розширюють понятійно-категоріальний апарат, передбачають подальші розвідки у заданому напрямку з проблем розширення функціональності облікової теорії в умовах інституційних змін, розширення повноважень комунікативної функції обліку, систематизації та класифікації професійних ознак бухгалтерського дискурсу та подальший розвиток бухгалтерського термінологічного фонду.

Адже облікова терміносистема, поряд з репрезентативно-когнітивним носить також соціально-комунікативний характер, і саме в термінах найбільш чітко проявляється соціально-комунікативний параметр пізнання, його комунікативно-діалогічний вимір.

Список використаних джерел

1. Малюга Н.М. Концепція розвитку бухгалтерського обліку в Україні: теоретико-методологічні основи: дис... д-ра екон. наук: 08.06.04 / Н.М. Малюга. – Житомир, 2006. – 539 с.
2. Соколов, Я.В. Основы теории бухгалтерского учета [Текст] / Я.В.Соколов. — М.: Финансы и статистика, 2003. — 496 с.: ил.,
3. Соколов, Я.В. Бухгалтерский учет – веселая наука [Текст] / Я.В.Соколов. — М.: 1С-Пабблишинг, 2011. С. 492–493
4. Жук В.М. Наукова гіпотеза трактування бухгалтерського обліку як соціально-економічного інституту [Текст] / В.М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2012. – № 2. – С. 14–22.

